

До 70-річчя визволення Донбасу від німецько-фашистських загарбників

ББК ТЗ(4УКР)624.5,01

ВНЕСОК ПАРТИЗАН І ПІДПІЛЬНИКІВ ДОНБАСУ В ПЕРЕМОГУ В ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ: ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ

Л.А. Ковальська

АНОТАЦІЯ

Розглянуто документальну колекцію, яку представляють історичні джерела архівних фондів Донбасу з історії радянського партизансько-підпільного рухів років Великої Вітчизняної війни. Систематизовано тематику документальної колекції за їх походженням та метою створення. Проаналізовано інформативність джерел, які висвітлюють діяльність партизан та підпільників в роки війни на території Донбасу.

Ключові слова: Велика Вітчизняна війна, партизанський та підпільний рух у Донбасі, архівні джерела, історичні джерела.

В історії українського народу середини століття визначальною подією стала Велика Вітчизняна війна, яка залишила глибокий слід, визначила складні й суперечливі процеси у суспільстві, відчутно вплинула на психологію післявоєнних поколінь, стала однією із суттєвих моральних складових життя. З перших днів просування німецьких військ по території України розгорнувся Рух Опору, який характеризувався великим розмахом, розмаїттям форм і результативністю. У різних районах Донбасу, зайнятих ворогом, партизанські та підпільні формування отримали завдання винищувати силу противника й техніку, наносити сильні удари по комунікаціях і тилових установах, відволікати на себе військові формування ворога, перешкоджати перегрупованню, постачанню та поповненню німецької армії. Значне місце у процесі звільнення окупованих німцями території Донбасу посідала діяльність партизанських формувань у прифронтовій смузі та загони підпільників у містах України.

Як форма збройного опору партизанська та підпільна боротьба має багато спільного з бойовими діями регулярних військ, але й має свою специфіку – Рух Опору функціонував в автономному режимі без флангів і тилу. Життя й бойова діяльність партизанів та підпільників проходили в умовах постійного ворожого оточення й під загрозою нападу ворога. Партизанська війна в роки війни стала народною війною різних поколінь й соціальних верств проти зовнішнього ворога, концентрованим вираженням спротиву ворогу, центром війни, зосередженням трагедії та народної протидії. Все це отримало відображення у значному масиві джерел з історії Рух Опору в роки Великої Вітчизняної війни.

Рух Опору в регіонах України міг існувати завдяки сприянню місцевого населення. Мешканці окупованих українських міст і сіл надавали партизанам та підпільникам підтримку, незважаючи на складність взаємовідносин з ними й постійну загрозу від окупаційних німецьких військ, голоду, жорстоких репресій. Серед окупованого населення швидко розповсюджувалися різні форми саботажу військових, економічних і політичних заходів окупаційної німецької влади.

В сучасній українській історичній науці спостерігається тенденція до зосередження уваги переважно на соціальних, економічних, політичних, соціокультурних та інших процесах в суспільстві років Великої Вітчизняної війни. Натомість виявлення, систематизація, аналіз, з'ясування інформативності історичних

джерел з історії радянського Руху Опору не набуло поширення та не отримало належного й всебічного комплексного опрацювання. Зокрема, залишається малодослідженим, а з деяких питань й зовсім недослідженим, джерелознавчий масив такого історичного феномену радянського суспільства, як організація та бойова діяльність партизанських і підпільних загонів.

З поглибленням наукового знання з історії Великої Вітчизняної війни необхідно заповнити джерелознавчий вакуум у висвітленні суперечливих питань історичного минулого нашої країни. Важливим завданням є формування та аналіз повноти джерельної бази з історії партизанського та підпільного рухів в період Великої Вітчизняної війни. Рівень використання джерельних комплексів у історичному дослідженні зумовлює якість таких наукових розвідок та створення фундаментальних праць з історії радянського Руху Опору в роки Великої Вітчизняної війни.

Історичні дослідження процесів формування та діяльності партизан і підпільників в роки війни на території України та її регіонів в достатній мірі висвітлюють цю складову загальноісторичного процесу. Як відомо з історичної літератури, перші удари війни прийняли на себе прикордонники і регулярні частини Червоної Армії. Партизани і підпільники виконували головним чином розвідувально-тилову роботу, що мала велике значення для подальшого розгортання успішних бойових дій радянських військ на фронті. Разом з тим за своїм народним характером і військовими результатами партизансько-підпільний рух був однією з важливих умов спільного розгрому загарбників.

На ділянці Південно-Західного і Південного фронтів, у межах Донбасу на лівому березі Сіверського Дінця діяли десятки партизанських загонів і підпільних груп, були тисячі партизан і підпільників, які виконували бойові розвідувальні і диверсійні завдання. Боротьбу з окупантами вели Ямський партизанський загін, Селидівський загін П.Р. Пасічного, партизанські загони «Кармелюк» і «Гайда». Активні бойові дії вели Слов'янський партизанський загін під командуванням М.І. Карнаухова, Артемівський загін очолюваний І.Г. Чапліним, партизани Червоноармійського району, загін Єнакіївського району та інші. За далеко не повними даними, за час окупації території регіону вони здійснили понад 600 бойових операцій, знищили 10 тисяч солдатів і офіцерів гітлерівської армії, підірвали 18 залізничних ешелонів. Більше 640 підпільників-партизанів області були нагороджені орденами і медалями.

Зусиллями НКВС у Сталінській області у вересні 1941 року були сформовані 167 партизанських загонів чисельністю 2 196 бійців, 112 диверсійних груп чисельністю 316 осіб і 241 розвідагентури. Окремо, для диверсійної роботи на залізничному транспорті Південно-Донецької і Північно-Донецької залізниць була створена 101-ша диверсійна група і залишено 112 агентів. Для загонів, що залишилися в межах Сталінської області, у кожному районі для кожного загону окремо були створені склади-схованки, в які закладали зброю з розрахунку на кожного бійця загону. У подальшому активними діями на території області відзначилися такі партизанські загони, створені дорожньо-транспортним відділом НКВС Північно-Донецької залізниці під керівництвом Б. Смолянова та Г. Іщенко.

Ці процеси та події висвітлюють історичні джерела обласних архівів Донбасу у вигляді документації органів місцевої влади. Матеріали з історії утворення й діяльності партизанського та підпільного рухів в роки окупації Сталінської області зібрано в архівному фонді 5000 ДАДО «Партизанское и подпольное патриотическое движение в годы Великой Отечественной войны (1941-1943 гг.) на территории Донецкой области», формування якого розпочато в 1941 р. і сьогодні нараховує 455 справ. Фонд розподілено на тематичні розділи в ієрархічній владній послідовності за типами зібраних документів: «загальний» (без назви), «Отчеты подпольных райкомов и первичных парторганизаций, утвержденные бюро обкома КП(б)У», «Отчеты

партизанских отрядов утвержденных бюро обкома КП(б)У», «Подпольные группы утвержденных бюро обкома КП(б)У», «Комсомольско-молодежные партизанские группы утвержденных бюро обкома», «Советские патриоты Сталинской области утвержденных бюро обкома КП(б)У», «Отчеты коммунистов оставленных обкомом по спецзаданию», «різне» (до якого увійшли усі документи та матеріали діяльності зібрані у подальші роки формування Ф. 5000).

Одним з центральних документів фонду, який допомагає зрозуміти психологічний та моральний стан бійців підпільних загонів, мету створення та їх завдання, є клятва партизана: «Я, гражданин Великого Советского Союза, верный сын героического русского народа, клянусь, что не выпущу из рук оружия, пока последний фашистских гад на нашей земле не будет уничтожен. Я обязуюсь беспрекословно выполнять приказы всех своих командиров и начальников, строго соблюдать воинскую дисциплину. За сожженные города и села, за смерть женщин и детей наших, за пытки, насилия и издевательства над моим народом, я клянусь мстить врагу жестоко, беспощадно и неустанно. Кровь за кровь и смерть за смерть. Я клянусь всеми средствами помогать Красной Армии уничтожать бешенных гитлеровских псов, не щадя своей крови и своей жизни. Я клянусь, что скорее умру в жестоком бою с врагом, чем отдам себя, свою семью и весь Советский народ в рабство кровавому фашизму. Если же по своей слабости, трусости, или злой воли я нарушу свою присягу и предаю интересы народа, пусть умру я позорной смертью от рук своих товарищей» [1, арк. 5-6].

Серед документів фонду 5000 ДАДО найбільш масово представлені накази, рішення та постанови регіональних та місцевих органів влади [2]. Постановою політбюро ЦК ВКП(б) від 18 липня 1941 р. «Про створення підпільних партійних і комсомольських організацій, партизанських загонів і диверсійних груп в тилу ворога» Сталінський обласний комітет КП(б)У в серпні 1941 р. розгорнув підготовчу роботу зі створення розгалуженої мережі підпільних та партизанських загонів і груп [3, арк. 86]. Постановою визначалися головні напрями підготовки до підпільної роботи в тилу ворога: агітаційна робота з населенням окупованих районів Сталінської області, керівництво і надання практичної допомоги партизанським загонам, інформування вищих та спеціальних органів влади про діяльність партизанських загонів, озброєння робітників при наближенні частин Червоної Армії [3, арк. 87].

Згідно документів першої справи «Отчеты Сталинского обкома о деятельности подпольных партийных организаций и партизанских отрядов в Сталинской области (октябрь 1941 - сентябрь 1943 г.)» до жовтня 1941 р. Сталінський обком КП(б)У створив мережу підпільних партійних і комсомольських організацій у кількості 31 міський і районний комітети. Всього підібрано і затверджено обкомом на підпільну роботу 55 комуністів. Секретарем підпільного Сталінського обкому КП(б)У було призначено М.А. Платонова [3, арк. 88]. До його складу увійшли також С.М. Щетінін та О.Ф. Іванов [4, арк. 9]. Підпільні партійні організації створили в місті Сталіно п'ять райкомів (Будьонівський - нараховував шість членів, Центрально-Міський - 11, Куйбишевський - 22, Петровський - 10, Сталіно-Заводський - 10), та по області: Горлівський (16 членів), Краматорський (15), Артемівський (15), Слов'янський (34), Чистяківський (14), Чистяківський паралельний (14), Єнакіївський (51), Дружківський (15), Амвросіївський (23), Авдіївський (14), Олександрівський (15), Красноармійський (32), Костянтинівський (12), Дзержинський (15), Добропільський (16), Селидівський (25), Ямський (7), Старо-Бешівський (9), Волноваський (14), Мангушський (21), Мар'їнський (14), Ольгинський (10), в Макіївці - районні Радянський (9) і Кіровський (2), і Володарський (33), Лиманський (11) комітети партії [4, арк. 13-14].

Підпільні комітети КП(б)У Сталінської області на етапі їх створення не були оснащені засобами зв'язку, матеріальними ресурсами, конспіративними квартирами та іншим. А навесні 1942 р. Сталінському обкому стало відомо, що багато підпільних

комітетів самоевакуювалися в радянський тил. Після повної окупації області у липні 1942 р. нараховувалося шість діючих підпільних райкомів у великих містах (Сталіно, Макіївка, Горлівка та ін.) загальною кількістю 60 чоловік. Секретарем Сталінського обкому було призначено Г.О. Попкова. Зв'язку між підпільними організаціями області майже не було, через що підпільники працювали одноосібно, спиралися на допомогу місцевого населення, їх дії не були скоординовані. У матеріалах фондів ДАДО міститься документ «Работа партийного и комсомольского подполья в тылу врага в период временной оккупации Донецкой области немецко-фашистскими захватчиками (из отчета Сталинского обкома КП(б)У)» з детальним описанням роботи підпільних райкомів на момент окупації території області, який висвітлює усі проблеми цих формувань [4, арк. 10,13-14].

Діяльність партизанських та підпільних формувань характеризують документи справи «Приказ начальника украинского штаба партизанского движения, организаторов, работников партийно-комсомольского подполья и работников областных отделов НКВД содействующим в развитии партизанского движения Сталинской области», в яких подано ґрунтовну характеристику командного складу партизанських та підпільних формувань районів області, додану до списків нагородження медалями «Партизану Вітчизняної війни». Зокрема, наведена оцінка діяльності та виконання поставлених завдань у боротьбі з окупаційною владою формувань І.Г. Чапліна, М.І. Карнаухова, З.А. Бондарєвої, В.Д. Маленкіна, П.С. Шумка, М.К. Карнача, М.М. Трифонова. Також, подаються короткі відомості про Сталінські міські підпільні організації. Ці документи складено за принципом характеристики на конкретну особу та групу осіб, вказується національність, професійна діяльність до початку війни, партійність, їх діяльність у тилу ворога, особливі заслуги з партизанської діяльності років Громадянської та Великої Вітчизняної воєн [5, арк. 1-5, 19-21].

До матеріалів фонду 5000 «Партизанское и подпольное патриотическое движение в годы Великой Отечественной войны (1941-1943 гг.) на территории Донецкой области» входять документи (стенограми, збірки матеріалів), які висвітлюють діяльність Сталінського обкому з організації роботи, особливостей функціонування та заохочення підпільної боротьби. Зокрема, «Стенограммы бесед с командирами, комиссарами и бойцами партизанских отрядов Сталинской области» [6], матеріали роботи підпільних груп, комітетів партії, партизанських загонів у справах 114, 126, 128, 146, 158, 159, 189, 193 та інших. Так, у справі 126 подаються документи з діяльності артемівського підпілля. А папери справи 128 висвітлюють підпільну роботу у тилу ворога в окремому районі міста Сталіно. У справі 114 розглядається актуальна проблема життєдіяльності партизанського загону Косенко з наведеними організаційними та дисциплінарними висновками, із залученням свідчень учасників загону, їх рідних та свідків [7].

Окремою, значимою за своєю інформативністю групою архівних документів є звіти. До неї входять звіти підпільних райкомів і первинних партійних організацій, партизанських загонів, підпільних груп, комсомольсько-молодіжних партизанських груп, радянських патріотів і комуністів залишених в окупації за спеціальними завданнями. Завдяки тому, що ці документи розглядалися та затверджувалися обласним комітетом КП(б)У Сталінської області, вони підготовлені та зібрані разом у доволі ідентичній та організованій формі подачі.

У фонді 5000 «Партизанское и подпольное патриотическое движение в годы Великой Отечественной войны (1941-1943 гг.) на территории Донецкой области» містяться звіти подані партійними структурами різного рівня. Зокрема, «Отчет Сталинского обкома КП(б)У о деятельности подпольных партийных организаций и партизанских отрядов Сталинской области в период оккупации немецко-фашистскими

захватчиками (октябрь 1941-сентябрь 1943 гг.» (1946 р./ф.) [8], «Отчет о работе партийного подполья и партизанских отрядов Сталинской области (октябрь 1941-сентябрь 1943 гг.» (1946 р./ф.) [9]. Звіти нижчих структурних партійних ланок згруповані в розділ «Отчеты подпольных райкомов и первичных парторганизаций, утвержденные бюро обкома КП(б)У»: «Отчет о деятельности Славянской партийной и комсомольской организации в борьбе с немецкими оккупантами в г. Славянске за период 1941-1943 гг.» (1944 р./ф.) й інші [10]. Окремо винесені «Отчеты партизанских отрядов утвержденных бюро обкома КП(б)У»: «Отчет о боевой деятельности Ямского партизанского отряда за период: октябрь 1941 - август 1943 гг.» (1944 р./ф.) [11], «Отчет Артемовского партизанского отряда т. Чаплина» (1941-1944 р./ф.) [12], «Отчет о боевой деятельности Красно-Лиманского отряда т. Агафонова» (1943-1945 р./ф.) [13], «Отчет партизанского отряда Добропольского района Сталинской области, командира Ланцова М.М.» (1944 р./ф.) [14].

Необхідно наголосити на необхідності критичного підходу до аналізу цього виду документів при розгляді та використанні їх інформації. У деяких випадках партизанські звіти мають характер недостовірності, оскільки інформація яка в них наводиться часто не відповідає дійсності. Так, як йдеться у справі 20, на один з таких звітів командира Макіївського загону червоних партизан С.Д. Мельниченко було проведено службове розслідування Особливим відділом НКВС за наказом начальника УНКВС по Сталінській області капітана держбезпеки Зачепи. Перевірка від 5 березня 1942 р. виявила, що командир загону С.Д. Мельниченко та комісар В.М. Юрченко займалися приписками та повідомляли недостовірні дані про начебто успішно проведені бойові операції. Закінчилася справа дисциплінарним висновками, щодо партизан, які займалися приписками або прямим «окозамилюванням» [15, арк. 118-121].

Наступною групою документів є доповідні записки командирів партизанських та підпільних формувань, спецповідомлення контролюючих органів про підпільну партійну роботу в тилу ворога, рапорти про стан соціально-економічного, матеріального життя населення в окупованих територіях Сталінської області, його моральний стан та настрої, про виконання спеціальних завдань, свідчення та покази розслідувань правопорушень у мережі партизанських та підпільних загонів і груп, та дисциплінарні висновки спецкомісій КП(б)У, НКВС та інших контролюючих органів. Такі документи надходили до адресатів з державним грифом «Цілком таємно» і мають найбільший ступінь достовірності інформації про реальний стан життя населення в окупованих районах, стан бойової та диверсійної діяльності підпільників та партизан, про зlodіяння окупаційних військ та влади.

Яскравим прикладом матеріалів подібних комісій є доповідна записка про діяльність партизанських загонів, стан санітарного обслуговування населення і надання допомоги сім'ям військовослужбовців Ямського, Красно-Лиманського і Слов'янського районів Сталінської області. Комісія у складі начальника оперативної групи при військовій раді Південного фронту Матюшина, старшого батальйонного комісара Слинько, старшого політрука Гуревича при їх перевірці від 24 березня 1942 р. виявила, що діяльність партизанських загонів Ямського району майже не проводилася, не достатньо розгорнутою була диверсійна діяльність. Загони Артемівська, Краматорська, Селидово, Добропілля покинули свої райони та перейшли у Слов'янський та Красно-Лиманський лісисті райони.

Комісія зауважила слабку диверсійну роботу, відсутність зв'язку, при пересуванні фронту по території районів партизани та підпільники переходили на господарську роботу і деконспірували себе як партизан при повторній окупації території. Райкоми не займалися створенням нових баз для відновлення бойової діяльності партизанських загонів.

Санітарне обстеження районів дало комісії інформацію про те, що не вистачало сироватки для вакцинації, не проводилися дезінфекційні заходи, хлорування, не прибиралися трупи померлих тварин, існував дефіцит медикаментів, зафіксовані спалахи масових захворювань коростою. Записка містить інформацію про надання допомоги сім'ям військовослужбовців, в якій зазначено її незадовільний стан. Так, у Красно-Лиманському районі перебувало 2,5 тис. сімей червоноармійців яким затримували соціальні виплати [16, арк. 126-134].

Класичним прикладом радянської звітної документації років війни є докладна записка «О боевых действиях партизанских отрядов Сталинской области», підготовлена начальником управління НКВС СО капітаном державної безпеки Зачепіою та заступником начальника IV відділу УНКВС лейтенантом державної безпеки Шнуренко, на ім'я секретаря Сталінського обкому КП(б) у місті Ворошиловград 17 лютого 1942 р. під державним грифом «Цілком таємно» на одинадцяти аркушах [17, арк. 86-96]. Документ має чітку структуру: роз'яснення мети документа, детальний опис подій та фактів, висновки та рекомендації до подальших дій. Має детальний опис бойової та диверсійної діяльності партизанських загонів в районах області з моменту окупації області, виявлено недієздатні підпільні райкоми, що не змогли організувати партизанську діяльність у тилу ворога, представлені до державних нагород особи, які відзначилися у боротьбі з німецькою окупаційною владою.

В окрему групу документів можна віднести довідки. До них відносяться довідки про партизанські та підпільні формування на конкретний період, видані Сталінським обкомом КП(б)У республіканському та союзному керівництву, надіслані до обкому регіональними структурами партії, довідки підготовлені спеціальними службами НКВС, армій та фронтів, а також безпосередньо командирами й комісарами загонів у підпіллі.

Прикладом даної групи документів у фондах ДАДО є «Справка о формировании и боевых действиях в тылу врага партизанских отрядов в Сталинской области за период с октября 1941 по сентябрь 1943 г.» під державним грифом «Цілком таємно». Вона містить інформацію про обґрунтування необхідності створення підпільних груп та партизанських загонів відповідно до постанови політбюро ЦК ВКП(б) від 18 липня 1941 р. «О создании партизанских отрядов в тылу немецко-фашистский войск» [18, арк. 21-24].

Так, до цієї групи документів відносяться «Справки, письма о деятельности Дружковской подпольной группы Гребенюка П.И.», «Справки и отчет о проделанной работе в тылу противника и именной список личного состава партизанского отряда им. Суворова Мариупольского района» (1944 р./ф.), «Справка, именной список личного состава, оперсводки, рапорта и др. Селидовского партизанского отряда № 2 Волкова» (1943-1945 р./ф.), «Справка о деятельности советских патриотов в период оккупации немцев в Марьинском районе. Список партизан Красно-Лиманского района» (1946-1947 р./ф.), «Справка начальника УКГБ о деятельности партизанских отрядов в период немецкой оккупации в Донбассе. Справка о деятельности подпольной пионерской организации в с. Покровском» (1946-1962 р./ф.) [19, арк. 21-24].

Важливу інформацію несуть друковані органи місцевої влади Сталінської області років війни, що зберігаються в фондах ДАДО. Статті з газет про партизанські та підпільні формування агітаційно-пропагандистського характеру, тому вимагають критичної оцінки в достовірності їх фактажу. Дану групу джерел представляють справи «Вырезки из газеты «Ленинский шлях», статьи отражающие борьбу Ямского партизанского отряда» (1942 р./ф.) [20], «Статьи в газетах о партизанах Донбасса» (1959 р./ф.) [21] фонду 5000 «Партизанское и подпольное патриотическое движение в годы Великой Отечественной войны (1941-1943 гг.) на территории Донецкой области». Наприклад, газета «Ленинский шлях» - друкований орган Ямського РК КП(б)У і

районної ради депутатів трудящих. На її сторінках опубліковано оповідання «Калиновий кут» написане учасником партизанського загону Ямського району. Регулярно у газеті виходили рубрики «Від радянського інформбюро», у якій подавалася інформація про стан на фронтах, рішення вищих органів влади Комуністичної партії, командування Ставки та командирів фронтів, інформаційні зведення про бойові дії на фронтах [22].

У газеті «Ленінський шлях» від 24 травня 1944 р. № 80 (768) наведено інформацію про списки «Нагородження орденами і медалями партизан Ями». У номері від 29 травня 1944 р. № 81 (769) у рубриці «На фронтах вітчизняної війни» наводиться огляд бойових операцій зі звільнення території України, надруковано фотографії звільненого Севастополя, як місцеве населення зустрічає бойові загони Червоної Армії та місцевих партизанських загонів. Представники місцевого населення розповідають про жахіття пережиті під час окупації міста. У номері газети «Ленінський шлях» від 13 серпня 1944 р. опубліковано статтю «Гідно зустрінемо річницю визволення нашого рідного Донбасу!» присвячену річниці звільнення території області від окупації [22].

Деякі періодичні видання окупаційного періоду згруповано в окремі фонди - газети «Донецкий вестник» [23] і «Социалистический Донбасс» [24]. Періодична преса як історичне джерело містить інформацію про поточне господарське та повсякденне життя міст та сіл Сталінської області в період панування окупаційної влади. В газетах широко висвітлювалися факти саботажу політики окупаційної влади місцевим населенням, наводилися факти підпільної діяльності як окремих патріотів, так і організованих груп, фотографії показових страт партизанів та підпільників.

Подібним чином можна виділити документальний масив з партизансько-підпільної теми на території сучасної Луганщини. Питання з історії утворення й діяльності партизанського та підпільного рухів в роки окупації Ворошиловградської області висвітлюють джерела зібрані в архівному фонді П-1790 ДАЛО «Партийное подполье и партизанское движение на территории Ворошиловградской области в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг. Город Ворошиловград)», формування якого розпочато в 1942 р. і на сьогодні нараховує 277 справ. Окремі факти можна знайти в розпорошених тематичних рубриках інших фондів архіву.

Матеріали фонду П-1790 згруповано у розділи за типами зібраних документів та ступенем їх достовірності. Перший розділ під назвою «Дела с документами обкома партии и органов госбезопасности о создании и деятельности партийного подполья и партизанского движения. Списки партизан и подпольщиков» нараховує 42 справи. Другий розділ «Дела партизанских отрядов, групп и подпольных организаций, действовавших на территории области (утвержденные)» складається з 56 справ. Третій розділ «Партизанские отряды, подпольные организации, группы и отдельные участники (не утвержденные)» має 61 справу. Четвертий розділ «Дела с документами о представлении участников подпольно-партизанского движения к правительственным наградам» містить п'ять справ. П'ятий розділ «Дела резервных партизанских отрядов» нараховує шість справ. Шостий розділ «Дела по приёму в члены КПСС партизан и подпольщиков» у кількості 51 справа. Сьомий розділ «Воспоминания о подпольно-партизанском движении на Ворошиловградщине» налічує 11 справ. Восьмий розділ «Дела с документами о ликвидации последствий немецко-фашистской оккупации и актами комиссий по расследованию злодеяний оккупантов» складається з 25 справ. До розділу дев'ять «Дела с документами немецко-фашистских оккупационных властей» долучено 32 справи. Десятий розділ «Материалы о подготовке публикаций о подпольно-партизанском движении на Ворошиловградщине» складається з восьми справ. Характерною рисою формування фонду є те, що дивлячись на вказану дату «закінчення формування фонду» у 1946 р., його й до нині доповнюють справами

розсекречених фондів Служби безпеки України, матеріалами зібраними архівістами, істориками та краєзнавцями, спогадів, свідчень учасників й очевидців тих подій.

Окрім спеціального фонду присвяченого партизансько-підпільному рухові на Ворошиловградщині, серед документального масиву ДАЛО є низка фондів, що зберігають колекції документів з різної тематики та аспектів життя області окупаційного періоду. Зокрема, фонд Р-1747 «Колекція спогадів радянських громадян про фашистську неволю» нараховує 211 одиниць зберігання, серед яких є свідчення про підпільну та партизанську діяльність в роки окупації. Також, фонд Р-1764 «Колекція документальних матеріалів часу Великої Вітчизняної війни» за 1942-1945 рр. нараховує 22 одиниці зберігання. Фонд Р-1717 «Колекція документальних матеріалів окупаційної влади за 1942-1943 рр. (накази, розпорядження, об'яви, листівки)» містить документи оформлені у одинадцять справ. Фонд Р-1755 «Колекція документальних матеріалів (газет і географічних карт), виданих в період тимчасової окупації Ворошиловградської області» налічує 25 справ за 1942-1943 рр. Фонд Р-1763 «Колекція документальних матеріалів (посвідчень особи, робітничих книжок) виданих радянським громадянам окупаційними установами на території Ворошиловградської області» має 36 справ за 1942-1943 рр. Фонд Р-1745 «Воспоминания участников подпольных комсомольских организаций Ворошиловградской области о подпольной работе в период временной немецко-фашистской оккупации (коллекция)» за 1942-1943 рр. складається з однієї справи. Фонд Р-1748 «Колекція спогадів школярів шкіл Ворошиловградської області про чорні дні окупації області німецько-фашистськими військами» за 1942-1943 рр. й нараховує 49 одиниць зберігання. Фонд Р-1746 «Колекція документів (довідки, характеристики і біографії видатних людей Ворошиловградської області)» за 1945 р. й має одну одиницю зберігання.

Вказані фонди не є спеціалізованими зібраннями документів з історії партизансько-підпільного руху, що зумовлює їх непрямий характер інформації, але суттєво допомагають відтворити реальну історичну картину з точки зору простих громадян, особливості діяльності окупаційних владних структур, через призму таких особливих документів як географічні карти, посвідчення особи, довідки, робітничі книжки, біографії, характеристики видатних людей Ворошиловградської області, повідомлень у пресі, спогадів дітей-школярів, наказів, розпоряджень, оголошень окупаційної влади та інших документальних свідчень.

Одним з титульних емоційних документів партизансько-підпільної тематики Луганщини є «Клятва» члена «Молодой гвардии»: «Я, вступая в ряды «Молодой гвардии» перед лицом своих друзей по оружию, перед лицом своей родной многострадальной земли, перед лицом своего народа торжественно клянусь: беспрекословно выполнять любые задания данные мне старшими товарищами, хранить в глубокой тайне все, что касается моей работы в «Молодой гвардии». Я клянусь мстить беспощадно за сожженные разоренные города и села, за кровь наших людей, за мученическую смерть 30 шахтеров-героев. И если для этой мести потребуется моя жизнь я отдам её без минуты колебания. Если же я нарушу эту священную клятву под пытками ли или из-за трудности, то пусть мое имя, мои родные будут навеки прокляты, а меня самого покарает суровая рука моих товарищей. Кровь за кровь! Смерть за смерть!», що відображає цілі та особливості діяльності підпілля та партизанщини [25].

Документальний масив ДАЛО можна класифікувати за походженням, типом, авторством та інформативністю. Так, найбільш представленою за походженням є група документів комуністичної партії, місцевих органів влади та НКВД, для вирішення важливих поточних справ у регіоні. До них відносяться такі типи документів як доповідні записки, довідкові дані, інформація, переписка з ЦК, підсумкові відомості, доповіді керівництва або комісій, витяги з протоколів засідань комітетів, бюро міськкомів і райкомів партії та ВЛКСМ, постанови, звіти. Прикладами документів цієї

групи є документи фонду П-1790: доповідні записки Ворошиловградського обкому партії й органів НКВД про утворення партизанських загонів та підпільних груп до ЦК КП(б)У з інформативними додатками (списки з анкетними даними про учасників партизансько-підпільного руху). Також, інформативними є доповідні записки та звіти про діяльність та ефективність підпільного руху на території області.

Прикладом такого типу документа як історичного джерела є «Докладная записка Ворошиловградского обкома...» на 30 аркушах. Вона містить наступну інформацію - свідчення про створення підпільних партійних організацій напередодні окупації Ворошиловградської області, з затвердженням кадрового складу партизанських загонів та підпільних груп, встановлення їм чіткого завдання та обґрунтування мети їх створення [26]. Цікавим є документ, який свідчить про командно-політичний і кількісний склад партизанських підрозділів створених органами державної безпеки у зв'язку з загрозою окупації області [27]. Інформативним свідченням діяльності партизанських загонів на території Ворошиловградської області є доповідна записка, що відображає роки окупації території області [28]. Документ «Выписка из протокола заседания бюро ЦК ВЛКСМ...» свідчить про розгортання мережі підпільного спротиву окупаційній владі з поіменним списком керівного складу та напрямками їх роботи [29, арк. 3]. Вказані документи відображають напрями організації та діяльності партизансько-підпільного руху, дають характеристику командного складу, особливостей формування й функціонування цих структур в умовах окупації території області.

Документи присвячені формуванню та діяльності комсомольських організацій Ворошиловградщини можна віднести до другої групи. Характерною рисою для області була активна діяльність молодіжних організацій з розгортання мережі та діяльності підпілля в умовах окупації, про що свідчать документи ВЛКСМ у фондах ДАЛО [30, арк. 8]. Зокрема, створення та діяльність підпільної комсомольської організації «Молодая гвардия» викликала занепокоєння окупаційної влади. Члени підпільної комсомольської організації проявили патріотизм і ввійшли в історію Великої Вітчизняної війни.

Так само у фондах ДАЛО зберігаються документи, що відображають факти протистояння населення області «новому порядку». Це насамперед документи фонду П-1790 «Партійне підпілля і партизанський рух на території Ворошиловградської області в роки Великої Вітчизняної війни», а також матеріали фонду П-179 «Ворошиловградський обком Компартії України» (44 555 од. зб.), фонду П-199 «Краснодонський райком Компартії України» (8 536 од. зб.), фонду П-2005 «Краснодонський райком ЛКСМУ» (1 051 од. зб.), фонду П-143 «Партійний архів Ворошиловградського обкому Компартії України (1 211 од. зб.), які підтверджують діяльність партизанських загонів, підпільної комсомольської організації «Молодая гвардия», підпільних груп і окремих представників Руху Опору.

Загалом, справи фондів містять свідчення про прийом партизанів до лав Комуністичної партії, створення підпільної комсомольської організації «Молодая гвардия», відомості про її діяльність, свідчення свідків про страту молодогвардійців, спогади школярів, населення, колишніх партизанів, партійних і комсомольських органів про підпільно-комсомольський рух на Луганщині; свідчення про злочини фашистів по районах області, розгортання масового народного спротиву.

Великою групою документів є діловодча документація партизанських загонів та підпільних груп. Цей вид документів достатньо представлений у фондах ДАЛО та відображає діяльність партизанських загонів, підпільної молодіжної організації «Молодая гвардия», партизанських й підпільних груп і окремих представників Руху Опору Ворошиловградської області. Документи свідчать про злочини нацистів в

районах області, містять спогади населення, працівників партійних і комсомольських органів про підпільно-партизанський рух.

В області, як твердять документи, партизанські загони діяли з жовтня 1941 року по липень 1943 року на відносно невеликій території, переважно проводили бойові операції в тісній взаємодії з регулярними військовими частинами. Відображення діяльності окремих партизансько-підпільних груп є у справах різних фондів, але найбільш систематизованим й репрезентативним є тематичний фонд П-1790. До нього якраз відносяться справи партизанських загонів, груп і підпільних організацій, які діяли на території області й затверджені обкомом. Так, у справі 43 вказаного фонду йдеться про діяльність секретаря Ворошиловградського підпільного обкому партії С Стеценко, затвердженого партійним керівництвом, його організаційну діяльність та виконання поставлених ЦК КП(б)У завдань в окупованих районах області [31].

Крім цього є справи партизан і підпільників, які не були затверджені обкомом, але проводили значну підривну роботу проти окупаційної влади. Так, у справі 106 вказаного фонду подаються документи про боротьбу населення Ворошиловського району області в період окупації. Зокрема, у ній йдеться про саботаж населення, персональні дії окремих людей не затверджених обкомом для особливих завдань, про одноосібні патріотичні виступи та дії не санкціоновані обкомом партії [32].

Важливу роль в організації партизанських загонів відіграли бійці та командири Червоної Армії, які вийшовши з оточення, приєднувалися до партизанів – саме на їх бойовому досвіді розвинулась партизанська тактика. Одним з найбільш вразливих об'єктів була мережа залізничних комунікацій, яка забезпечувала армію ворога живою силою та військовою технікою. Тому завданням партизансько-підпільних формувань й головним засобом призупинення військових перевезень ворога стали вибухи ворожих ешелонів. Бійцями партизанських загонів було знищено 14 ешелонів з живою силою та технікою ворога, 260 вагонів, 21 міст на шосейних та ґрунтових дорогах, 29 разів підривалася залізнична колія. Найбільш активно й ефективно діяли партизанські загони В. Бикодорова [33], І. Воропаєва [34], Г. Кононенко [35], А. Піскунова [36], Г. Сіренка [37], П. Салфетніков [38], Я. Сиворонова [39], І. Яковенко [40] та інших керівників.

Виокремлюються в групу списки партизан та підпільників, підготовлені органами влади різного рівня. Їх можна поділити на підгрупи: списки партизан і підпільників затверджених Ворошиловградським обкомом партії й органами НКВД та списки учасників підпільного руху для нагородження державними відзнаками й медалями «Партизану Вітчизняної війни». До першої підгрупи відносяться списки: керівних працівників партійних і радянських органів, які залишалися для підпільної роботи (справа 6, фонду П-1790); комуністів які залишалися зі спеціальним завданням обкому і райкомів (справа 7, фонду П-1790); резервних партизанських загонів (справи 167-168, фонду П-1790); співпрацюючих з партизансько-підпільними формуваннями (справа 7, фонду П-1790); комсомольців залишених в окупації для виконання спеціальних завдань (справа 12, фонду П-1790); учасників партизанського руху і підпільних організацій, яким вручені партизанські білети й довідки (справи 33-34, фонду П-1790); партизан, підпільників і учасників інших форм боротьби, які не були враховані й не затверджені обкомом до партизансько-підпільної діяльності в роки окупації області (справа 20, фонду П-1790).

Другу підгрупу складають як окремі персональні справи партизан, так і списки учасників партизансько-підпільного руху представлених до державних нагород. Так, у справі 161 фонду П-1790 зберігається наказ начальника УШПР про нагородження організаторів, партизан й тих хто співпрацював з партизанами й підпільниками [41]. У справі міститься документи свідчення їх діяльності, списки й інша звітна документація про вручення медалей і посвідчень нагородженим. У справі 166 вказаного фонду

зберігаються нагородні листи на бійців і командирів військових формувань, які брали активну участь у звільненні Ворошиловградської області [42].

Великою за кількістю документів є група присвячена спогадам про участь мешканців Ворошиловградської області у підпільній боротьбі, перебування під окупаційною владою, спогади дітей та інші. До цієї групи документів можна віднести матеріали багатьох фондів ДАЛО. Для прикладу, фонд Р-1745 «Воспоминание участников подпольных комсомольских организация Ворошиловградской области о подпольной работе в период временной немецко-фашистской оккупации», фонд Р-1748 «Коллекция спогадів школярів шкіл Ворошиловградської області про чорні дні окупації області німецько-фашистськими військами», фонд П-1790 «Партийное подполье и партизанское движение на территории Ворошиловградской области в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг. Город Ворошиловград)».

У справі 143 фонду П-1790 зосереджено матеріали-спогади очевидців, що підтверджують агітаційно-масову діяльність підпільників серед окупованого населення області, проведення інформаційної роботи шляхом розповсюдження повідомлень, листівок, звернень [43]. У справі 1 фонду Р-1745 зібрано матеріали-спогади учасників, очевидців, підпільників молодіжної організації «Комсомолец» [44]. Фонди ДАЛО мають як колективні спогади, так і спогади окремих учасників та очевидців партизансько-підпільної боротьби. У справі 229а наведена стенограма бесіди з колишнім секретарем підпільного обкому КП(б)У С. Стеценко, яскраво доповнена спогадами й описами психологічних особливостей роботи та життя в умовах підпілля на окупованій території [45, арк. 1-76]. Справу 274 складають автобіографії молодогвардійців, спогади та інші матеріали, які відображають діяльність підпільної комсомольської організації «Молодая гвардия» і доповнюють офіційну документацію [46].

Значною за обсягом є група джерел, яку складають періодичні видання та агітаційні матеріали підпільних рухів й організацій, окупаційної влади. Преса окупаційного періоду розпорошена в різних фондах ДАЛО. За походженням поділяється на періодичні агітаційні матеріали партизан та підпільників та періодичні видання окупаційної влади на території Ворошиловградської області. Тут варто згадати листівки підпільної організації «Молодая гвардия» під назвою «Прочти и передай товарищу» із закликом до саботажу та жорстокої помсти німецьким військам [47]. Емоційно складною до психологічного сприйняття є листівка-заклик «Отомсти!», що зображує жінку в розпачі з мертвою дитиною на руках [48]. У фонді П-7118 зберігається листівка молодогвардійців за 1942 р. - звернення до мешканців Краснодону [49]. У ній розкрито події кінця 1942 р., коли радянські війська перейшли в наступ і наблизилися до кордонів Ворошиловградської області, та заклик підтримати активними діями звільнення районів області й Донбасу, перешкоджати та запобігати вивезенню майна, саботувати накази й розпорядження німецьких окупаційних властей з організації вивезення матеріальних цінностей народного господарства регіону.

У фонді 702 міститься коротка копія витягу з газети «Правда» під назвою «Наступление продолжается» [50, арк. 15]. Вона розповідає про події зі звільнення Донбасу та підтримку місцевого підпілля цих дій шляхом організації мітингів на підтримку радянських військ. Також, серед матеріалів вказаного фонду є копія статті «По українській землі» з газети «Радянська Україна» [51, арк. 12]. У ній автор описує події зі звільнення Ворошиловграда та населених пунктів області, змальовує картину руйнування міст і сіл, запустіння народного господарства регіону.

Підводячи підсумок піднятого у статті значного пласту інформативних історичних джерел фондів державних архівів Донбасу з питань формування та діяльності партизанських загонів та підпільних груп у роки окупації, необхідно відзначити різноманітність видів документації, яка супроводжувала історичні процеси, та їх

масштабну історичну інформативність. Матеріали представлені у фондах класифікуються за різновидами зібраних документів з діяльності партизансько-підпільних формувань, підпільних обкому, райкомів, міськкомів партії, що найбільш повно відображають історію їх діяльності. Характерною рисою матеріалів архівних фондів є наявність широкої документальної бази, що репрезентує активну участь молодіжних організацій у підпільній боротьбі проти окупаційних властей, розгортання партизансько-підпільного руху області загалом. За їх допомогою стають можливими ґрунтовні історичні реконструкції як бойової й підривної діяльності окремих загонів, так і формування цілісної картини регіонального Руху Опору років Великої Вітчизняної війни.

РЕЗЮМЕ

Рассмотрены документальную коллекцию, которую представляют исторические источники архивных фондов Донбасса по истории советского партизанско-подпольного движений лет Великой Отечественной войны. Систематизированы тематику документальной коллекции по их происхождению и целью создание. Проанализированы информативность источников, которые освещают деятельность партизан и подпольщиков в годы войны на территории Донбасса.

Ключевые слова: Великая Отечественная война, партизанское и подпольное движение в Донбассе, архивные источники, исторические источники.

SUMMARY

Considered documentary collection which represent the historical sources of archival funds of Donbas history of the Soviet partisan and underground movement years of the Great Patriotic war. Systematized theme documentary collections on their origin and purpose of creation. Analyzed informative sources covering the activity of the partisans and underground members during the war on the territory of Donbas region.

Key words: Great Patriotic war, the partisan and underground movement in the Donbas and archival sources, historical sources.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ:

1. Клятва Партизана. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 5-6.
2. Партизанское и подпольное патриотическое движение в годы Великой Отечественной войны (1941-1943 гг.) на территории Донецкой области. – Державний архів Донецької області (ДАДО). – Ф. 5000. – Оп. 1.
3. Про створення підпільних партійних і комсомольських організацій, партизанських загонів і диверсійних груп в тилу ворога. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 86.
4. Работа партийного и комсомольского подполья в тылу врага в период временной оккупации Донецкой области немецко-фашистскими захватчиками (раздел из отчета Сталинского обкома КП(б)У). – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 9.
5. Приказ начальника украинского штаба партизанского движения, организаторов, работников партийно-комсомольского подполья и работников областных отделов НКВД содействующим в развитии партизанского движения Сталинской области. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 1-5, 19-21.
6. Стенограммы бесед с командирами, комиссарами и бойцами партизанских отрядов Сталинской области. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 6. – 212 арк.
7. Сборник материалов Артемовск в борьбе с немецкими захватчиками 1941-1943 гг. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 126. – 121 арк.; Материал о действиях советских патриотов в тылу врага в период оккупации немецкими захватчиками по Сталино-

- Заводському району міста Сталіно. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 128. – 23 арк.; Матеріали перевірки діяльності партизанського отряду тов. Косенко Снежнянського району - проект постановлення бюро Снежнянського району, копія повідомлення о розстрілі партизан, показання учасників отряду, родних і інші документи. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 114. – 9 арк.
8. Звіт Сталінського обкома КП(б)У о діяльності підпольних партійних організацій і партизанських отрядів Сталінської області в період окупації німецько-фашистськими захопниками (жовтень 1941-вересень 1943 гг.). – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 1. – 178 арк.
 9. Звіт о роботі партійного підполля і партизанських отрядів Сталінської області (жовтень 1941-вересень 1943 гг.). – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 3. – 197 арк.
 10. Звіт о діяльності Слав'янської партійної і комсомольської організації в боротьбі з німецькими окупантами в г. Слав'янське за період 1941-1943 гг. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 32. – 80 арк.
 11. Звіт о бойовій діяльності Ямського партизанського отряду за період: жовтень 1941 - август 1943 гг. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 33. – 117 арк.
 12. Звіт Артемовського партизанського отряду т. Чапліна. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 48. – 58 арк.
 13. Звіт о бойовій діяльності Красно-Лиманського отряду т. Агафонов. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 50. – 46 арк.
 14. Звіт партизанського отряду Добропольського району Сталінської області, командира Ланцова М.М. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 60. – 8 арк.
 15. О роспуску Макеевського отряду червоних партизан, командиром якого був Мельниченко. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 118-121.
 16. О діяльності партизанських отрядів, стані санітарного обслуговування населення, і надання допомоги сім'ям воєннослужащих по Ямському, Красно-Лиманському і Слав'янському районам Сталінської області. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 126-134.
 17. О бойових діях партизанських отрядів Сталінської області. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 86-96.
 18. Справка о формуванні і бойових діях в тылу ворога партизанських отрядів в Сталінській області за період з жовтня 1941 по вересень 1943 г. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 21. – 24 арк.
 19. Партизанське і підпольне патріотическе руху в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1943 гг.) на території Донецької області. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 39, 112, 118, 131, 137.
 20. Вирізки з газети «Ленінський шлях», статті відображають боротьбу Ямського партизанського отряду. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 36. – 24 арк.
 21. Статті в газетах о партизанах Донбасу. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 138. – 5 арк.
 22. Вирізки з газети «Ленінський шлях», статті відображають боротьбу Ямського партизанського отряду. – ДАДО. – Ф. 5000. – Оп. 1. – Спр. 36. – 24 арк.
 23. Донецький вестник. – ДАДО. – Ф. 2890, 2911, 2892, 2898.
 24. Соціалістический Донбас. – ДАДО. – Ф. 27, 28, 29.
 25. Текст клятви молодогвардійців. 1942 рік. – ДАЛО. – Ф. 7118. – Оп. 1. – Спр. 659.
 26. Докладная записка Ворошиловградського обкома партії ЦК Компартії України о створенні підпольних партійних організацій в зв'язі з загрозою окупації території області німецько-фашистськими захопниками. Список підпольщиків. – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 1. – 30 арк.
 27. Сведения о командно-політическом і кількісному складі партизанських підрозділів, створених на території області по лінії органів

- госбезопасности в связи с угрозой оккупации немецко-фашистскими захватчиками. – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 2. – 14 арк.
28. Докладная записка Ворошиловградского обкома партии ЦК ВКП(б), ЦК КП(б) Украины о деятельности партизанских отрядов на временно оккупированной немецко-фашистскими захватчиками территории области (1943 г.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 3. – 22 арк.
 29. Витяг з протоколу засідання бюро ЦК ВЛКСМ № 344 від 05.09.1943 про боротьбу комсомольської підпільної організації «Молодая гвардия» проти німецько-фашистських загарбників. – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 275. – Арк. 3.
 30. Витяг з протоколу засідання бюро ЦК ВЛКСМ № 344 від 05.09.1943 про боротьбу комсомольської підпільної організації «Молодая гвардия» проти німецько-фашистських загарбників. – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 275. – Арк. 8.
 31. Отчеты, справки, списки и другие материалы о деятельности секретаря Ворошиловградского подпольного обкома партии Стеценко С.Е. на временно оккупированной немецко-фашистскими захватчиками территории области (сентябрь 1942 - май 1945 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 43. – 124 арк.
 32. Материалы о патриотической борьбе населения Ворошиловского района в период временной немецко-фашистской оккупации (партийными органами не утверждены) (апрель-май 1945 г.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 106. – 46 арк.
 33. Материалы о деятельности Ивановского партизанского отряда под командованием Быкодорова В.И. за период с 12 июля - 19 ноября 1942 г.: отчеты, стенограммы бесед, списки, наградные листы, характеристики на партизан и другие материалы (март 1944 - май 1945 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 62. – 193 арк.
 34. Материалы о деятельности Боково-Антрацитовского партизанского отряда под командованием Воропаева И.Е. (отчеты, справки, стенограммы бесед, списки, наградные листы, характеристики и другие материалы (июль 1943 - июнь 1975 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 54. – 138 арк.
 35. Материалы о деятельности Кадиевского отряда под командованием Кононенко Г.Ф. за период с 12 июля 1942 по 3 сентября 1943 г. (отчеты, стенограммы бесед, списки партизан, наградные листы и другие материалы (октябрь 1943 - декабрь 1946 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 68. – 37 арк.
 36. Материалы о деятельности партизанского отряда села Городище Ворошиловского района под командованием Пискунова А.А. (справки, стенограммы бесед, списки, наградные листы и другие материалы (апрель 1945 - июнь 1975 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 58. – 119 арк.
 37. Материалы о деятельности Серговского (Стахановского) партизанского отряда под командованием Сиренко Г.М. (постановления бюро Ворошиловградского обкома и Стахановского горкома Компартии Украины, копия архивных материалов Института истории партии, Центрального архива Министерства обороны СССР, Управления КГБ по Ворошиловградской области) (декабрь 1941 - 9 сентября 1983 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 69а. – 87 арк.
 38. Справка, воспоминания, список на участников партизанской группы поселка Изварино Краснодонского района, руководитель Салфетников П.Д. (июль 1943 г.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 66. – 26 арк.
 39. Доклад о боевой деятельности в тылу противника партизанского отряда под командованием Сиворонова Я.И. (февраль 1943 г.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 86. – 34 арк.
 40. Материалы о деятельности Ворошиловского партизанского отряда под командованием Яковенко И.М. (справки, докладные записки о боевой деятельности, списки партизан, характеристики и другие материалы (март - май 1943 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 46. – 106 арк.

41. Приказ начальника Украинского штаба партизанского движения о награждении организаторов, партизан и содействовавших развитию партизанского движения по Ворошиловградской области. Списки и другая отчетность по выдаче медалей и удостоверений награжденным (февраль 1946 - декабрь 1947 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 161. – 27 арк.
42. Наградные листы на бойцов и командиров советской армии принимавших участие в освобождении территории Ворошиловградской области от немецко-фашистских захватчиков (декабрь 1942 - апрель 1943 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 166. – 39 арк.
43. Воспоминания, подтверждения и другие материалы о распространении листовок и антифашистской агитации среди населения Сватовского района (апрель 1944 г.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 143. – 6 арк.
44. Воспоминания о работе подпольной комсомольской организации «Комсомолец» г. Кадиевка Ворошиловградской области (20 апреля- 25 мая 1945 г.). – ДАЛО. – Ф. 1745. – Оп. 1. – Спр. 1. – 25 арк.
45. Отредактированная и дополненная воспоминаниями стенограмма беседы с бывшим секретарем подпольного обкома КП(б)У т. Стеценко С.Е., воспоминания Морозовой Т.П. (1945-1980 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 229а. – Арк. 1-76.
46. Автобиографии молодогвардейцев, воспоминания и другие материалы о деятельности подпольной комсомольской организации «Молодая гвардия» собранная при подготовке сборника документов (апрель 1943-сентябрь 1955 гг.). – ДАЛО. – Ф. 1790. – Оп. 1. – Спр. 274. – 106 арк.
47. Листівка молодогвардійців «Прочти и передай другому!». – ДАЛО. – Ф. 7118. – Оп. 1. – Спр. 661.
48. Політичний плакат – «Отомстим!». – ДАЛО. – Ф. 7118. – Оп. 1. – Спр. 741.
49. Листівка молодогвардійців. 1942 рік. – ДАЛО. – Ф. 7118. – Оп. 1. – Спр. 662.
50. Выписка из газеты «Правда» «Наступление продолжается». – ДАЛО. – Ф. 702. – Оп. 1. – Арк. 15.
51. Выписка из газеты «Радянська Україна». – ДАЛО. – Ф. 702. – Оп. 1. – Арк. 12.